

Työttömyyden hoitamattomuus tulee yhteiskunnalle kalliiksi

Kunnat maksavat vuosittain valtiolle yli sata miljoonaa euroa siitä, että ne eivät kykene järjestämään yli 500 päivää työttömänä olleiden aktiivisista työllistämistä.

Suuret kaupungit maksavat passiivitalanteesta valtiolle suuria summia. Esimerkiksi Helsinki maksoi viime vuonna noin 13 miljoonaa, Oulu 10 miljoonaa, Tampere 7 miljoonaa ja Turku 5 miljoonaa euroa.

Tilanne ei ole kuitenkaan sama kaikilla paikkakunnilla. Esimerkiksi Vantaalla, Paltamossa ja Kinnulassa on ryhdytty ennakkoluulottomasti rakentamaan uusia työllistämisen ja aktivoimisen menetelmiä. Tavoitteena on etuuskien ja palkkatyön järkevä ja riittävän tasoinen yhdistäminen ja kuntien rahojen säästäminen.

Kunnat ja valtio sopivat kustannusten jakamisesta vuoden 2006 työmarkkinatukilain uudistuksessa. Yli 500 päivää tukea passiivisesti saaneiden työmarkkinatukikustannukset jaettiin tasan kuntien ja valtion kesken. Aktiivitoimiin osallistuvan kustannuksista vastaa valtio.

Lakia uudistettaessa Suomi eli taloudellisen kasvun ja korkeasuhteen aikaa, ja kunnissa myös työllisyys parani. Jo edellisen laman aikana työttömäksi jääneiden pitkäaikaisyöttömien tilanne kuitenkin pysyi lähes ennallaan. Nousukaudesta huolimatta joukkoon alkoi pudota myös nuoria.

Usein kuulee väitettävän, että työllistäminen ja erilaiset toimintakykyä ja ammattitaitoja parantavat toimet ovat kalliita ja tehottomia. Aiheeseen liittyy paljon ideologisia kiistoja. Jotkut uskovat vakaasti markkinoiden korjaavan työvoima-

Kustannuksia voidaan säästää ainoastaan tekemällä aktiivisesta työllistämistoiminnasta mahdollisimman tehokasta, kirjoittavat **Tuomas Leinonen** ja **Markku Hassinen**.

vajeet; kolmannen sektorin ja kuntien järjestämä toiminta halutaan ajaa alas. Nykyinen hallitus uskoo yritysten ottavan aktiivisemmän roolin työllisyyspolitiikassa.

Yhtä kaikki Suomessa on EU-normien mukaan yhä paljon työttömiä, joista osa tarvitsi kuntoutuspalveluja ennen siirtymistään työmarkkinoille.

Normaalien työmarkkinoiden rinnalle on kehitetty niin sanotut välityömarkkinat, joilla nuoret ja varttuneemmatkin työttömät voivat parantaa sekä ammatillisia että sosiaalisia valmiuksiaan integroitua yhteiskuntaan. Välityömarkkinoilla eli sosiaalisessa työllistämässä käytetään keinoina työ- ja yksilövalmennusta, kuntoutusta sekä ammatillista täydennyskoulutusta.

Sosiaalisen työllistämisen ja etenkin työpajatoiminnan tuloksellisuutta ja kustannustehokkuutta arvioidaan usein vajavaisin perustein. Tämä johtuu yleensä siitä, että päätäjille esitetään vain yksi toiminnallinen tilanne ja sen aiheuttamat kustannukset.

Näitä mahdollisia toiminnallisia tiloja on kuitenkin kaksi: joko aktiivinen tai passiivinen.

Aktiivisessa tilassa pyritään toiminnalla – esimerkiksi työpajoilla – estämään alkavaa syrjäytymistä tai poistamaan syrjäytymisen jo aiheuttamia

haittoja. Passiivisessa tilassa turvataan ihmisten toimeentuloa ja perustarpeita, mutta heidän odotetaan itse huolehtivan työmarkkinavalmiudestaan ja muusta tarvitsemastaan tuesta.

Jompikumpi tila on aina voimassa. Yhteiskunnan valinta viime kädessä ratkaisee, kumpi se on.

Edellä kuvaillun ajatuskehikon avulla voidaan tarkastella välityömarkkinoiden toimintaa. Toisella puolella on aktiivinen toiminta ja sen kustannusvaikutukset sekä toiminnalla aikaansaadut positiiviset tulokset. Toisella puolella, vaihtoehtoisessa tilanteessa, on passiivinen tila ja sen aiheuttamat kustannukset sekä potentiaalisen syrjäytymisen riskit.

Välityömarkkinoiden toiminnan taloudellisia vaikutuksia voidaan tarkastella euroina, kun seuraavat kolme tekijää ovat voimassa: työllistäminen tapahtuu sosiaalisiin perustein; vaihtoehtona on työttömyys; yhteiskunta rahoittaa työllistävää organisaatiota tavalla tai toisella.

Sosiaalisen työllistämisen kustannuksia arvioidaan usein toimintaan osoitetun bruttopanoksen avulla. Lähestymistapa on virheellinen, koska myös passiivinen tilanne maksaa yhteiskunnalle. Tilanteen tekee erityisen katalaksi se, että passiivitalassa syntyvät kustannukset kumuloiduvat ajan myötä. Tämä kasvattaa merkittävästi kuntien toimeentulotuen ja terveydenhuollon kustannuksia.

Työllistämisen kustannukseksi olisikin laskettava summa, joka saadaan, kun aktiivitalanteen nettosummasta vähennetään passiivitalanteen nettosumma. Saatu erotus on se lisäpanos, jonka avulla yhteis-

kunta on muuttanut passiivisen tilanteen aktiiviseksi. Kyseessä on myös se hintalappu, johon vertailu toiminnan vaikuttavuudesta tulee kohdistaa.

Tämän yhteiskunnan lisäpanoksen lisäksi esille saadaan sekä toteutunut rahoitusrakenne että kuntien ja valtion välinen kustannustenjakaja.

Yhteiskunnan kustannuksia voidaan säästää sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä ainoastaan tekemällä aktiivitalanteen toiminnasta mahdollisimman tehokasta. Tähän voidaan päästä, jos päättäjät ja välityömarkkinoilla toimivat ammattilaiset tekevät työtä moniammatillisen yhteistyön edistämiseksi ja sektorirajojen madaltamiseksi.

Tämä toisi aitoja valinnan mahdollisuuksia ihmisille, jotka kärsivät työttömyyden erilaisista seurauksista. Asiakkaiden pallottelu luukulta toiselle lakkaisi. Samalla saataisiin julkinen ja kolmannen sektorin organisoimaan työllistämistointaan kauan kaivattua taloudellista uskottavuutta.

Aktiivitalanteeseen kannattaa panostaa, sillä ihmisten ”varastointi” on sekä epäeettistä että yhteiskunnan näkökulmasta kallista.

Kuntien valtiolle maksama sadan miljoonan euron ”sakko-raha” pitäisi suunnata uusien työpaikkojen luomiseen ja pitkään työttöminä olleiden palvelujen kehittämiseen. Siihen toimintaan pitäisi ottaa aidosti mukaan myös yritysalamä.

Tuomas Leinonen
Markku Hassinen

tuomas.leinonen@kumppaniksi.fi

markku.hassinen@tpy.fi

Leinonen on Kumppaniksi ry:n kehittämisspällikkö ja Hassinen Valtakunnallisen työpajajohdistyksen toiminnanjohtaja.